

251/2005 SB.

ZÁKON

ze dne 3. května 2005

O INSPEKCI PRÁCE

Změna: 230/2006 Sb.

Změna: 264/2006 Sb.

Změna: 213/2007 Sb.

Změna: 362/2007 Sb.

Změna: 382/2008 Sb.

Změna: 294/2008 Sb.

Změna: 281/2009 Sb.

Změna: 73/2011 Sb.

Změna: 341/2011 Sb., 350/2011 Sb., 365/2011 Sb., 367/2011 Sb.

Změna: 64/2014 Sb.

Změna: 247/2014 Sb.

Změna: 136/2014 Sb., 250/2014 Sb.

Změna: 81/2015 Sb.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ

§ 1

(Předmět úpravy)

Tento zákon upravuje zřízení a postavení orgánů inspekce práce jako kontrolních orgánů na úseku ochrany pracovních vztahů, pracovních podmínek a služby péče o dítě v dětské skupině, působnost a příslušnost orgánů inspekce práce, práva a povinnosti při kontrole a sankce za porušení stanovených povinností.

K § 1

1. Ust. § 1 upravuje účel zákona o inspekci práce. Ke zřízení inspekce práce došlo s cílem zajistit zvýšený dohled státu nad dodržováním povinností v pracovněprávních vztazích. Instituce inspekce práce má v českých zemích svou tradici. Nutnost specifického

kontrolního orgánu vyplývá z mezinárodních úmluv, konkrétně z úmluvy Mezinárodní organizace práce o bezpečnosti a ochraně zdraví pracovníků a pracovním prostředí (1981) č. 155 (vyhláška č. 20/1989 Sb.), Úmluvy č. 81 o inspekci práce v průmyslu a obchodě, 1947 (sdělení 19/2012 Sb. m. s.) a Úmluvy č. 129 o inspekci práce v zemědělství, 1969 (sdělení 20/2012 Sb. m. s.). Správními úřady dohlízejícími na plnění povinností vyplývajících ze zákona o inspekci práce je 8 oblastních inspektorátů práce a jim nadřízený Státní úřad inspekce práce sídlící v Opavě.

2. Jedná se o veřejnoprávní normu, přičemž některá její ustanovení mají vyloženě procesní charakter, neboť se dotýkají úpravy procesu při samotné kontrole. Zákon o inspekci práce měl být kodifikován/soustředěn do jednoho zákona úpravy kontroly dodržování pracovněprávních předpisů s výjimkou pracovněprávních předpisů o zaměstnanosti a pracovněprávních předpisů o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatelů. Od roku 2005 ovšem legislativní proces pokročil a průběžně přibývají specifické zákony upravující správní delikty pro zaměstnavatele i zaměstnance. Recentním příkladem je zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů. V kontextu výše uvedeného je vhodné doplnit, že kompetence orgánů inspekce práce, jak zní jejich legislativní zkratka, se postupně rozšiřovaly, když od 1. 7. 2005 došlo k přechodu kompetencí kontroly povinností vyplývajících ze zákoníku práce z úřadu práce a od 1. 1. 2012 přešla na orgány inspekce práce i kompetence ke kontrole zákona o zaměstnanosti (rovněž z Úřadu práce České republiky – až na jedinou výjimku, která mu zůstala a kterou představuje kontrola výše průměrného výdělku pro účely podpory v nezaměstnanosti). Předmětem správního dozoru je poněkud překvapivě a nesystematicky též dodržování právní úpravy služby péče o dítě v dětské skupině. Poskytování služby péče o dítě v dětské skupině je blíže upraveno v zákoně č. 247/2014 Sb. Citovaný zákon provedl přímou novelizaci § 1 zák. o inspekci práce v tom směru, když slova „a pracovních podmínek“ nahradil slovy „pracovních podmínek a služby péče o dítě v dětské skupině“. Zákonem č. 81/2015 Sb. bylo inspekci práce uloženo vydávat závazná stanoviska ohledně posouzení souladu podmínek pro práci členů posádky lodě s požadavky části páté zákona o námořní plavbě a zák. práce. Z uvedeného je zřejmé, že v průběhu posledních 10 let došlo k výraznému posílení kontrolních kompetencí orgánů inspekce práce.

3. Z legislativně-technického hlediska obsahuje zákon o inspekci práce též úpravu působnosti a příslušnosti orgánů inspekce práce, práv a povinností při kontrole (jak inspektorů, tak kontrolovaných osob, když obecným předpisem obsahujícím práva a povinnosti kontrolorů a kontrolovaných osob i v oblasti kontroly podle zákona o inspekci práce je od 1. 1. 2014 kontrolní řád), jakož i sankcí za porušení povinností v oblasti zákoníku práce a dalších pracovněprávních předpisů včetně právních předpisů k ochraně a bezpečnosti zdraví při práci, když zákon o inspekci práce zakotvuje ke konkrétním porušením jednotlivé skutkové podstaty správních deliktů.

Související ustanovení:

všechna ustanovení

Související předpisy:

čl. 2 odst. 3, čl. 79 odst. 1 a 2 Ústavy, – Listina, – zák. práce, – ZoZ, – Kř, – spr. řád, – s. ř. s., – obč. zák., – o. s. ř., – ZPSPD, – ZSS

Z literatury:

- PROCHÁZKA, V. *K otázce kodifikace pracovního práva. Sociální revue 1925*. Ministerstvo sociální péče, 1925, ročník VI., s. 253.
- PÍCHOVÁ, I. *Působnost inspektorátů práce a úřadů práce v oblasti kontroly podle nové právní úpravy. Bezpečnost a hygiena práce*. 2005. č. 11, s. 4.
- KOTTNAUER, A., KUBÍČKOVÁ, D. *Zákon o inspekci práce s komentářem*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006, s. 240.
- HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo: obecná část*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006.
- ŠUBRT, B. *Inspekce práce a jiné kontroly u zaměstnavatelů*. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2009, 271 s.
- BAHÝLOVÁ, L., FILIP, J., MOLEK, P. a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010, 1533 s.
- WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
- STÁDŇÍK, J., KIELER, P. *Orgány inspekce práce a podněty ke kontrole. Práce a mzda*. 2013, č. 10, s. 45.
- STÁDŇÍK, J., KIELER, P. *Kontrolní činnost orgánů inspekce práce. Práce a mzda*. 2014, č. 7, s. 32.
- JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P., LIBOSVÁR, O. *Zákon o kontrole. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 296 s.
- BĚLINA, M., DRÁPAL, L. a kol. *Zákoník práce. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 1613 s.

§ 2**(Zřízení úřadu a inspektorátů)**

(1) Zřizují se Státní úřad inspekce práce (dále jen „úřad“) a oblastní inspektoráty práce (dále jen „inspektorát“), které jsou správními úřady. Sídlem úřadu je Opava. Označení, sídla a územní obvody inspektorátů jsou uvedeny v příloze k tomuto zákonu.

(2) Úřad je účetní jednotkou. Pro účely hospodaření s majetkem státu, včetně prostředků státního rozpočtu, účetnictví, služebních vztahů státních zaměstnanců a pracovněprávních vztahů mají inspektoráty postavení vnitřních organizačních jednotek úřadu.

(3) Úřad je řízen Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen „ministerstvo“).

(4) Ministerstvo je ve věcech státní služby nadřízeným služebním úřadem úřadu. Úřad je nadřízeným služebním úřadem inspektorátu.

(5) V čele úřadu je generální inspektor. V čele inspektorátu je vedoucí inspektor. Výběr, jmenování a odvolání generálního inspektora a vedoucího inspektora se řídí zákonem o státní službě.

Přehled výkladu:

- I. Zřízení Úřadu a oblastních inspektorátů práce
- II. Postavení Úřadu, oblastních inspektorátů, ministerstva práce a sociálních věcí
- III. Generální inspektor a vedoucí inspektor

K odst. 1**I. Zřízení Úřadu a oblastních inspektorátů práce**

1. Správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem, nikoliv též na základě zákona. Zákon o inspekci zřídil k 1. červenci 2005 celkem 8 oblastních inspektorátů práce a nadřízený Státní úřad inspekce práce. Konkrétně se jedná o Oblastní inspektorát práce pro hlavní město Prahu se sídlem v Praze, Oblastní inspektorát práce pro Středočeský kraj se sídlem v Praze, Oblastní inspektorát práce pro Jihočeský kraj a Vysočinu se sídlem v Českých Budějovicích, Oblastní inspektorát práce pro Plzeňský kraj a Karlovarský kraj se sídlem v Plzni, Oblastní inspektorát práce pro Ústecký kraj a Liberecký kraj se sídlem v Ústí nad Labem, Oblastní inspektorát práce pro Královéhradecký kraj a Pardubický kraj se sídlem v Hradci Králové, Oblastní inspektorát práce pro Jihomoravský kraj a Zlínský kraj se sídlem v Brně a Oblastní inspektorát práce pro Moravskoslezský kraj a Olomoucký kraj se sídlem v Ostravě. Označení, sídla a územní obvody inspektorátů jsou uvedeny v příloze k zákonu o inspekci práce. V čele oblastního inspektorátu je vždy vedoucí inspektor, představený ve smyslu zákona o státní službě.

2. Nadřízený (služební) orgán je Státní úřad inspekce práce sídlící v Opavě. V odborné literatuře se v této souvislosti hovoří též o tzv. vertikální koncentraci. Zákon o inspekci práce naplňuje požadavky § 3 ZSS (který vychází z tzv. institucionálního pojetí), dle něhož se za správní úřad považuje správní úřad, jestliže je zřízen zákonem a je zákonem výslovně označen jako správní úřad nebo orgán státní správy. Podle teorie je správní úřad jako instituce organizační jednotkou státu, navenek ohraničenou, vystupující navenek prostřednictvím svých orgánů, která je zřízena zákonem a které zákon svěřuje působnost v oblasti výkonu státní správy. Úřad není ústředním orgánem státní správy. Jedná se o správní úřad monokratický, kterému je svěřena celostátní působnost. Nadřízeným správním orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí, které je současně ústředním orgánem státní správy. Úřad sám je nadřízeným služebním orgánem vůči oblastním inspektorátům práce.

K odst. 2 až 4**II. Postavení Úřadu, oblastních inspektorátů, ministerstva práce a sociálních věcí**

3. Vztahy mezi Státním úřadem práce a oblastními inspektoráty na straně jedné a Státním úřadem a Ministerstvem práce a sociálních věcí jsou upraveny silně centralisticky (stejně jako doposud u Českého úřadu bezpečnosti práce dle zákona o státním odborném dozoru nad bezpečností práce). Ministerstvo práce a sociálních věcí je dle zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, v platném znění, ústředním orgánem státní správy pro pracovní právní vztahy, bezpečnost práce, zaměstnanost a rekvalifikaci, kolektivní vyjednávání, mzdy a jiné odměny za práci, péči o pracovní podmínky žen a mladistvých, právní ochranu mateřství, péči o rodinu a děti, péči o občany, kteří potřebují zvláštní pomoc, a pro další otázky mzdové a sociální politiky. Ministerstvo práce a sociálních věcí je nadřízeným služebním orgánem ve smyslu § 10 ZSS. K působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí dále § 38 ZpP.

4. Pro účely hospodaření s majetkem státu, včetně účetnictví, právního jednání se zaměstnanci dislokovanými v oblastních inspektorátech (a to jak úředníky, tak pomocným či technickým personálem) se oblastním inspektorátům přiznalo postavení vnitřních organizačních jednotek Státního úřadu inspekce práce. Ten je účetní jednotkou a rovněž nadřízeným služebním úřadem vůči oblastním inspektorátům dle zákona o státní službě. Úřad je ze zákona řízen přímo Ministerstvem práce a sociálních věcí, které je pro účely řízení ve věcech státní služby nadřízeným služebním úřadem.

5. Úřad je dále organizační složkou státu. Pro účely hospodaření s majetkem státu, včetně prostředků státního rozpočtu, účetnictví, služebních vztahů státních zaměstnanců a pracovněprávních vztahů mají inspektoráty postavení vnitřních organizačních jednotek úřadu. Způsoby a podmínky hospodaření s majetkem České republiky, vystupování v právních vztazích, jakož i postavení, zřizování a zánik organizačních složek státu upravuje zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, v platném znění. Organizační složka není právnickou osobou.

K odst. 5

III. Generální inspektor a vedoucí inspektor

6. V čele úřadu je generální inspektor, který je představeným ve smyslu § 9 ZSS. Dále lze pro něj použít označení vedoucího služebního úřadu, neboť dle ZiP stojí v čele Úřadu. V čele inspektorátu je vedoucí inspektor, který je rovněž představeným. Představeným je státní zaměstnanec, který je oprávněn vést podřízené státní zaměstnance, ukládat jim služební úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat výkon jejich služby a dávat jim k tomu příkazy. Představený je povinen ze svých přímo podřízených představených určit jednoho, který je jeho zástupcem. Takto určený státní zaměstnanec zastupuje představeného v plném rozsahu jeho činnosti; přitom se považuje za představeného.

7. Výběr, jmenování a odvolání generálního inspektora a vedoucího inspektora se do 31. 12. 2014 řídil obecnou úpravou a jmenování i odvolávání prováděl ministr práce a sociálních věcí. K tomu blíže komentář k § 48 ZiP. Od 1. 1. 2015 se výběr, jmenování a odvolání generálního inspektora a vedoucího inspektora řídí ZSS. Rozhodnutí o jmenování se činí v rámci řízení ve věcech služby, na které se vztahuje správní řád. Rozhodnutí lze učinit až po řádném výběrovém řízení. Rozhodnutí o přijetí do služebního poměru vydá služební orgán na základě žádosti fyzické osoby, která má o přijetí zájem.

8. K odvolání ze služebního místa představeného je příslušný ten služební orgán, který představeného na dané služební místo jmenoval. K odvolání ze služebního místa představeného může dojít jen z taxativně uvedených zákonných důvodů vymezených v § 60 ZSS (dále viz § 48 ZiP).

Související ustanovení:

§ 1 – předmět úpravy, § 2 – zřízení úřadu a inspektorátů, § 3 – působnost a příslušnost, § 4 – činnost úřadu, § 5 – činnost inspektorátu, § 6 – působnost vůči subjektům, § 37 – pokuta a státní rozpočet, § 38 – působnost ministerstva, § 39 – služební průkaz, § 46 – dokončení kontrol, § 47 – přechod práv a povinností, § 48 – jmenování a odvolání generálního inspektora a vedoucího inspektora, § 49 – zrušení ČÚBP a IBP, § 50 – účinnost zákona

Související předpisy:

čl. 2 odst. 3, čl. 79 odst. 1 a 2 Ústavy České republiky, – Listina, – zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, – § 1 a § 9 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (tzv. kompetenční zákon), – ZSS, – zák. práce, – obč. zák., – ZoZ

Z literatury:

- PROCHÁZKA, V. *K otázce kodifikace pracovního práva. Sociální revue 1925.* ročník VI., Ministerstvo sociální péče, s. 253.
- PÍCHOVÁ, I. *Působnost inspektorátů práce a úřadů práce v oblasti kontroly podle nové právní úpravy. Bezpečnost a hygiena práce.* 2005, č. 11, s. 4.
- KOTTNAUER, A., KUBÍČKOVÁ, D. *Zákon o inspekci práce s komentářem.* 1. vyd. Praha: Aspi, 2006, s. 240.
- HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo: obecná část.* 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006.
- ŠUBRT, B. *Inspekce práce a jiné kontroly u zaměstnavatelů.* 1. vyd. Olomouc: Anag, 2009, 271 s.
- BAHÝLOVÁ, L., FILIP, J., MOLEK, P. a kol. *Ústava České republiky. Komentář.* 1. vydání. Praha: Linde, 2010, 1533 s.
- WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
- STÁDNÍK, J., KIELER, P. *Orgány inspekce práce a podněty ke kontrole. Práce a mzda.* 2013, č. 10, s. 45.
- STÁDNÍK, J., KIELER, P. *Kontrolní činnost orgánů inspekce práce. Práce a mzda.* 2014, č. 7, s. 32.
- JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P., LIBOSVÁR, O. *Zákon o kontrole. Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 296 s.
- BĚLINA, M., DRÁPAL, L. a kol. *Zákoník práce. Komentář.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 1613 s.
- KOPECKÝ, M. *K institutu pracovišť a jiných územních útvarů správních úřadů. Správní právo.* 2013, č. 2.
- PICHT, J. a kol. *Zákon o státní službě. Komentář.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 984 s.